

Χρονολογώντας

Οι ρυθμοί της μνήμης

Οι άνθρωποι και τα πράγματα

Χρονολογώντας

Οι ρυθμοί της μνήμης

Οι άνθρωποι και τα πράγματα

Χρονολογώντας

Οι ρυθμοί της μνήμης

Οι άνθρωποι και τα πράγματα

η κιβωτός

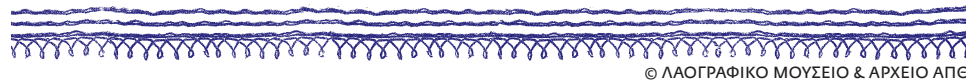
Μια ξυλόγλυπτη **χαρτοθήκη** με εικονισμένο τον παράδεισο (Αρ. Κατ. ΛΜ/ΠΘ 262).

Τέχνη βυζαντινή, μεταβυζαντινή, νεοελληνική, προβιομηχανική;
Τέχνη προσωπική ή ανώνυμη, εργαστηριακή ή ατομική;
Αρχαϊκή μορφή μιας παράδοσης που βρίσκεται ακόμη στην ακμή της
ή ύστατο γέννημα ενός κόσμου που τάχα πεθαίνει;
Δύσκολο το άγνωστο να ερμηνευτεί με το άγνωστο.

Αν η δημιουργία είναι πρακτική ποιούσα και πεπονημένη,
τότε τα πράγματα είναι τεχνήματα, όπως τα τραγουδημένα τραγούδια, τα ειπωμένα
παραμύθια, τα κεντημένα κεντήδια, τα υφασμένα υφαντά, τα φορεμένα φορέματα,
οι εικονισμένες παραστάσεις. Μένει να αναζητήσουμε τους όρους και τα νοήματά της.

Αν δημιουργία με όρους παράδοσης σημαίνει ιστορία, αφού οι συνήθειες
διασταυρώνονται, οι εμπειρίες ανταλλάσσονται, οι ιδέες επικοινωνούνται,
οι άνθρωποι ταξιδεύουν, τα πράγματα κυκλοφορούν, αλλάζουν χέρια,
τόπους και περιστάσεις, μορφή και περιεχόμενο,
μένει να καταλάβουμε τους ρυθμούς, τις εντάσεις, τις πραγματικότητες.

Τα ερωτήματα παραμένουν –εντός και εκτός του μουσείου.

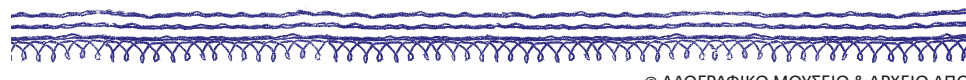
© ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ & ΑΡΧΕΙΟ ΑΠΘ

βάνει το φόρεμα με τα χρυσά

Θέλω μια φορεσιά τον ουρανό με τ' άστρα, θέλω τον κάμπο με τα λούλουδα, θέλω το
φούσκωμα της θάλασσας με τα ψάρια της. Κι εντύθη κι εστολίσθη με τα καλύτερά της.

Πεντάμορφη και νύφη αρματωμένη, κυρά, αρχόντισσα, νεράιδα,
δείχνει την ομορφιά και τα στολίδια της. Δείχνεται, φυλάγεται και υψώνεται
ηρωίδα της ζωής της. Κόρη περιζήτητη, νύφη παινεμένη, μάνα τιμημένη.
Μάτια βάσκανα καρφώνονται πάνω της. Το κακό ξορκίζεται μ' όλων των λογίων
τα περίπατα. Το σώμα, ζωσμένο με φυλαχτά και εγκόλπια, ζωνάρια και ποδιές,
στέμματα και περιδέραια, καρφίτσες και καρφίδες, χτένια και κεφαλοδεσίματα,
περικάρπια και δαχτυλίδια, αλυσίδια και κλειδωτάρια,
φορεμένο τα καλά του παρίσταται μοναδικό.

Απέναντι στη Γυναίκα με το **πιρπιρί** (Αρ. Κατ. ΛΜ/ΠΘ Υ-129/183ο), τον βαθυκόκκινο
βελούδινο επενδύτη με τις πλούσιες πτυχώσεις, έξοχο δείγμα της γιαννιώτικης
χρυσοκεντητικής, η Εικόνα της: μια Γοργόνα που βγαίνει από στόμα ψαριού
ή δράκοντα, με μακριά πλεξούδα και θεικό πόλο στο κεφάλι κρατώντας στα χέρια
περίτεχνη φυτική σύνθεση, στολίζει ένα μικροσκοπικό ξυλόγλυπτο **καλτσόξυλο**
(Αρ. Κατ. ΛΜ/ΠΘ 56, γραφιστική απόδοση).

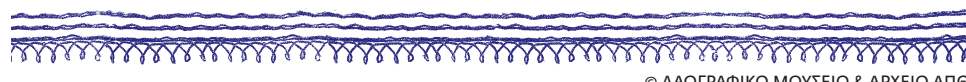

© ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ & ΑΡΧΕΙΟ ΑΠΘ

σα τη νύφη στο παζάρι

Στο πλαίσιο της παραδοσιακής κοινωνίας τα πράγματα κυκλοφορούν σε
καθορισμένους κύκλους ανταλλαγών. Όσα χρειάζονται οι άνθρωποι τα
φτιάχνουν μόνοι τους, τα δωρίζουν ή τα αγοράζουν. Τα πράγματα έχουν
εναποθηκευμένες αξίες, έχουν την τιμή της αγοράς τους, αλλά και τις
κοινωνικές τους αξίες. Ορίζουν την ταυτότητα, προβάλλουν το πρόσωπο και
το προφυλάσσουν. Επιτρέπουν τις κοινωνικές σχέσεις, περιβάλλουν τη ζωή
των ανθρώπων και της δίνουν νόημα. Κάθε εργασία απαιτεί τα σκεύη και τα
εργαλεία της. Κάθε γάμος, κάθε βάφτιση, κάθε ειδική περίπτωση απαιτεί
δώρα και προικιά. Άλλα περνούν από γονιούς σε παιδιά κι άλλα από τον πάγκο
του πανηγυριού στη νυφιάτικη κασέλα.

Όπως το **ζουνάρι με την κορώνα** (Αρ. Κατ. ΛΜ/ΠΘ 176) με τα σφυρήλατα
μπρούντζινα και ασημένια ελάσματα, τα βαθιά μπλε και πράσινα σμάλτα, τις
γυάλινες πέτρες και στην κορφή τον εστεμμένο δικέφαλο, που φορούν
Σουφλιώτισσες διαλέγοντας μπιλιντζίκια στο παζάρι του χωριού
Λαϊνά στη **φωτογραφία** του Μεσοπολέμου. (Από το «Προσωπικό Αρχείο Στίλπωνος
και Άλλης Κυριακίδου-Νέστορος», Ε. Σκουτέρη-Διδασκάλου)

© ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ & ΑΡΧΕΙΟ ΑΠΘ

ιστορίες της γης

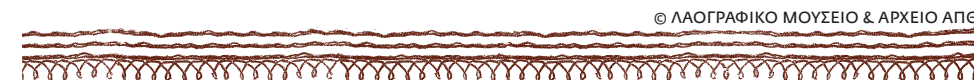
Να οργώνεις, να σπέρνεις, να θερίζεις, της γης τα δώρα να σοδιάζεις στη σωστή τους εποχή...

Ησιόδου Έργα και Ημέραι

...Ήταν εποχή όπου το σιτάρι το μάζευαν οι άνθρωποι με τα χέρια,
όπως κι ακόμα τώρα κάνουν όταν τα στάχυα είναι πολύ χαμηλά.
Την εποχή αυτή την ακολούθησε άλλη εποχή που έκοβαν με μαχαίρι τα στάχυα
και βέβαια πρέπει να πέρασαν πολλά χρόνια, για να μη πω αιώνες, ωσπού να βρεθεί το
δρεπάνι που ευκόλυε πολύ το θέρισμα.

Δ. Λουκόπουλου Γεωργικά της Ρούμελης

Εργαλεία της γης, παλαικά, δοκιμασμένα,
φτιαγμένα από τους χρήστες τους, άντεχαν στις δύσκολες δουλειές.
Κι όταν έσπαζαν ή ράγιζαν, τα μπάλωναν με μέταλλα,
τα έδεναν με καρφιά και ζούσαν χρόνια και χρόνια.
Όπως το δρεμόνι για το ξεκαθάρισμα των καρπών ή ο καρπολόγος για το
ξελίχνισμά τους στη **φωτογραφία** του Μυτιληνιού Σίμου Χουτζαίου
«Το δρεμόνισμα στο χωράφι» (Αρ. Κατ. ΛΜ/ΠΘ 1349).
Όπως ο **καρπολόγος** με τα μπαλώματα (Αρ. Κατ. ΛΜ/ΠΘ 696).

© ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ & ΑΡΧΕΙΟ ΑΠΘ

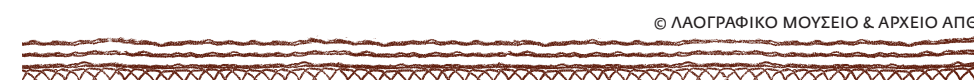
παραμύθια της κούπας

Το παρόν δεν μπορεί παρά να φέρει τα ίχνη του παρελθόντος
–άλλα εμφανή και άλλα φευγαλέα.

Ίχνη ενός νεωτερισμού που χτίζεται πάντα στην παράδοση
–ακόμη κι όταν την ανακρίνει ή την αρνείται.

Ίχνη μιας παράδοσης που αρνείται να παραδοθεί και να τελειώσει.
Το παραμύθι που αφηγήθηκε με την τέχνη του πάνω στη σκαλιστή δρύινη
ξυλόκουπα (Αρ. Κατ. ΛΜ/ΠΘ 16ο) κάποιος τσοπάνης στη Ρούμελη, για να πίνει
νερό να δροσίζεται και να ονειρεύεται ιστορίες του κόσμου με κυπαρίσσια και
πουλιά, φίδια και ανθρώπινες κεφαλές, καβαλλάρηδες και παλληκάρια,
ανήκει σε μια παράδοση που επιμένει και συνεχίζεται με τρόπους πολλούς
–φανερωμένους και κρυφούς.

Το παραμύθι της κούπας σχεδιάζει χρόνια μετά ο Νίκος Παραλής με όρους
μιας τέχνης άλλων τόπων και καιρών, που διασταυρώνεται όμως ευεργετικά με
το παρελθόν και επιτρέπει τις αναγνώσεις του.
(σχέδιο με πενάκι από το «Προσωπικό Αρχείο Στίλπωνος Κυριακίδη &
Άλλης Κυριακίδου-Νέστορος», Ε. Σκουτέρη-Διδασκάλου)

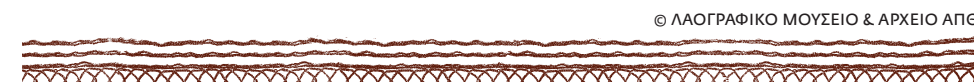
© ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ & ΑΡΧΕΙΟ ΑΠΘ

λόγια της στάμνας

Στην κεραμική χειρονομία, όπως και στη μαγειρική, το χέρι παίρνει ηλό και τον
ζυμώνει, με τον τρόπο που ο Θεός έπλασε τον άνθρωπο και του έδωσε ζωή.
Το άμορφο χόμα και το νερό γίνονται ένα. Πλάθονται και παίρνουν σχήμα,
ψήνονται για να κρατάνε, γίνονται «ο άρτος ημών ο επιούσιος», σκεύη μιας
ζωής μαθημένης από παλιά. Της ζωής μας. Ο πατέρας μαθαίνει στο γιο να
γυρίζει τον τροχό και να δίνει σχήμα στο αγγείο, η μάνα την κόρη
να πλουμίζει την κοιλιά ενός λαγηνιού με σχέδια παλαικά.

Όπως οι «Πλουμίστρες της Αγιάσου» στη **φωτογραφία**
του Μυτιληνιού Σίμου Χουτζαίου, π. 1920-1930 (Αρ. Κατ. ΛΜ/ΠΘ).

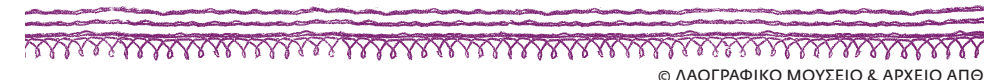
Όπως η πλουμισμένη με λευκό μπαντανά σκυριανή **στάμνα**
της δωρεάς Α. & Γ. Λάμπρου (Αρ. Κατ. ΛΜ/ΠΘ 1282)

© ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ & ΑΡΧΕΙΟ ΑΠΘ

με τον τρόπο της χειροτεχνικής παράδοσης

Ακόμη και η συστηματική μελέτη των τεχνικών και των συνθηκών
δύσκολα θα έλυσε το πρόβλημα της ακριβούς χρονολόγησης
για πράγματα που κατασκευάζονται με τρόπους μαθημένους σε βάθος πολλών
γενεών και με τεχνικές δοκιμασμένες με το παράδειγμα και την πράξη,
για πράγματα ξεχωριστά που περνούν από χέρι σε χέρι ή
μεταβιβάζονται ως κειμήλια από γονείς σε παιδιά, για εμπορεύματα πολύτιμα
που κυκλοφορούν σε μακρινές και κοντινές αγορές, για στολίδια
που φοριούνται επειδή το επιτάσσουν οι συρμοί, για παλιά εξαρτήματα που
αποκτούν νέα αξία ή για νεότερα που παραγκωνίζουν παλαιότερα.
Όπως το λεπτοδουλεμένο γιαννιώτικο **μαχαιροπίρουνο** (Αρ. Κατ. ΛΜ/ΠΘ 45ο)
στο ασημένιο θηκάρι του, με τα αλυσίδια και τα σφυρήλατα φυτικά θέματα,
και στις άκρες ένα κεφάλι σκύλου κι ένα κοράλλι.

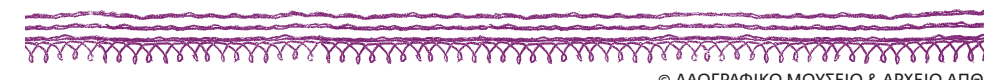
© ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ & ΑΡΧΕΙΟ ΑΠΘ

με τον τρόπο των Ελλήνων εν έτει 1889

Τα περισσότερα αντικείμενα των συλλογών του Λαογραφικού Μουσείου του
Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, όπως άλλωστε και γενικότερα τα
αντικείμενα της λεγόμενης λαϊκής ή παραδοσιακής τέχνης, χρονολογούνται
συμβατικά στο 18ο και στο 19ο αιώνα, έως και τις πρώτες δεκαετίες του 20ού.
Δηλαδή στην πιο πρόσφατη, και άρα ερευνητικά πιο προσιτή και ελέγξιμη,
φάση της κατασκευής ή της χρήσης τους, που ορίζονται από τις αργόρρυθμες
χρονικότητες της παραδοσιακής κοινωνίας.

Κάποιες φορές, ωστόσο, τα ίδια τα αντικείμενα δηλώνοντας επακριβώς τη
χρονολογία τους καθίστανται πολύτιμα ιστορικά τεκμήρια.

Όπως το βελούδινο **μείντανογέλεκο**, το χρυσοκέντητο **πισλί** με τα μεταξωτά
κορδόνια από την Κλεισούρα ή από το Μοναστήρι (Αρ. Κατ. ΛΜ/ΠΘ 1845),
μοναδικά κεντημένο με πουλιά, αγγέλους κι έναν αυτοκρατορικό δικέφαλο στην πλάτη,
με τα αρχικά Μ.Ε. και τη χρονολογία 1889, για τα 500 χρόνια από τη μάχη του
Κοσσυφοπεδίου που γιορτάστηκε
με μεγαλοπρέπεια στην Ελλάδα και σ' όλα τα Βαλκάνια.

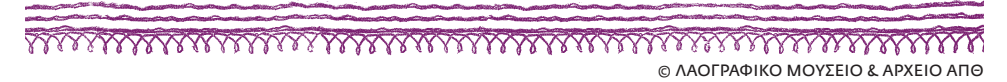
© ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ & ΑΡΧΕΙΟ ΑΠΘ

με τον τρόπο των Φιλελλήνων στα χρόνια της Επανάστασης

Τα αντικείμενα που μπορούν να χρονολογηθούν με σχετική ακρίβεια ή και
επακριβώς, είναι περιορισμένα. Η σημαδεμένη πλευρά ενός φυλαχτού με μια
υπογραφή «κιριτζις κοτζις 1814: απριλίου: 28». Ένας σφραγιδόλιθος με
χαραγμένο όνομα αναγνωρίσιμο ίσως και τόπο «ΝΙΑΟΥΣΤΙ ΖΑΦΙΡΙ 1812».
Μια ρόκα με χαράγματα «Ν.Τ. Μ.Χ. 1908» (ίσως έργο του Νικολάου Τσαμαδού).
Το παγούρι του «ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ 1871».

Όλα τους χρονολογημένα.

Όπως το επίχρυσο περιδέραιο, το **γιορντάνι** με το συρματερό και κοκκιδωτό
διάκοσμο (Αρ. Κατ. ΛΜ/ΠΘ 271), στο κέντρο του οποίου μια ομορφοκαμωμένη
γυναικεία μορφή με λοξό κόκκινο φεσάκι, τεκμηριώνει το φιλελληνικό και
ρομαντικό κλίμα που επικρατούσε στην Ευρώπη στα χρόνια της Επανάστασης
και λίγο μετά.

© ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ & ΑΡΧΕΙΟ ΑΠΘ

Ο κόσμος των πραγμάτων

πράγματα του σήμερα και του χθες

Τα πράγματα του τώρα είναι πράγματα του πριν

Όσο είναι χρήσιμα με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, αρνιούνται να τελειώσουν. Εκεί που φαίνεται πως τέλειωσαν, ξεπετιούνται απρόσμενα.

Τα πράγματα ζουν τη ζωή τους που είναι πολλές ζωές

Παράγονται, ονοματίζονται, ανήκουν, χρησιμοποιούνται, αλλάζουν χέρια, μεταμορφώνονται, ταξιδεύουν.

Τα πράγματα είναι παντού

Χρησιμοποιούνται, φυλάγονται ως αναμνηστικά ή κειμήλια, στολίζονται, επιδεικνύονται, δωρίζονται, αποθηκεύονται, ξεχνιούνται, παραπετιούνται, πετιούνται σα σκουπίδια, ή ξεπουλιούνται, ή ξεχωρίζονται για να αξιωθούν ως συλλεκτικά αντικείμενα.

Κάποια εισάγονται στο μουσείο, κωδικοποιούνται, περιγράφονται ως μουσειακά αντικείμενα, γίνονται ερευνητικά θέματα, εντάσσονται σε επιστημονικά πεδία, συντηρούνται, ταξινομούνται, αποθηκεύονται, επιλέγονται, συσχετίζονται σε σύνολα με σημασία, παρουσιάζονται ως εκθέματα και λένε τις ιστορίες τους.

Ναι, τα πράγματα είναι παντού.

Ο κόσμος των πραγμάτων

πράγματα του σήμερα και του χθες

Τα πράγματα του τώρα είναι πράγματα του πριν

Όσο είναι χρήσιμα με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, αρνιούνται να τελειώσουν. Εκεί που φαίνεται πως τέλειωσαν, ξεπετιούνται απρόσμενα.

Τα πράγματα ζουν τη ζωή τους που είναι πολλές ζωές

Παράγονται, ονοματίζονται, ανήκουν, χρησιμοποιούνται, αλλάζουν χέρια, μεταμορφώνονται, ταξιδεύουν.

Τα πράγματα είναι παντού

Χρησιμοποιούνται, φυλάγονται ως αναμνηστικά ή κειμήλια, στολίζονται, επιδεικνύονται, δωρίζονται, αποθηκεύονται, ξεχνιούνται, παραπετιούνται, πετιούνται σα σκουπίδια, ή ξεπουλιούνται, ή ξεχωρίζονται για να αξιωθούν ως συλλεκτικά αντικείμενα.

Κάποια εισάγονται στο μουσείο, κωδικοποιούνται, περιγράφονται ως μουσειακά αντικείμενα, γίνονται ερευνητικά θέματα, εντάσσονται σε επιστημονικά πεδία, συντηρούνται, ταξινομούνται, αποθηκεύονται, επιλέγονται, συσχετίζονται σε σύνολα με σημασία, παρουσιάζονται ως εκθέματα και λένε τις ιστορίες τους.

Ναι, τα πράγματα είναι παντού.

Το Πανεπιστημιακό Λαογραφικό Μουσείο και Αρχείο, πρώτο στο είδος του στην Ελλάδα, ιδρύθηκε από τον Στέφανο Π. Κυριακίδη το 1927, ένα έτος μετά την ίδρυση του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Η έκθεση των βασικών αρχικών συλλογών του στεγάστηκε στο Σπουδαστήριο της Θρησκείας των Αρχαίων Ελλήνων, του ιδιωτικού αυτών βίου και της λαογραφίας στην αίθουσα 14 φιλοσοφικής σχολής, έως τον σισμό του 1978. Η μόνη έκθεση του συνόλου των συλλογών του, που ιδρύθηκε στα εγκαταστάσεις της αίθουσας στο υπόγειο του π.κ. της φιλοσοφικής ανακατανομή.

Τετάρτη 9:30 - 14:00 & Πέμπτη 13:00 - 18:00
Τηλ. επικοινωνίας
2310 997288, 2310 997899
e-mail
kallini@hist.auth.gr

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ & ΑΡΧΕΙΟ
Φιλοσοφική Σχολή - Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας ΑΠΘ

Η ζωή των πραγμάτων: παράδοση και δημιουργία

ΔΡΑΣΗ ΠΡΩΤΗ
Χρονολογώντας

ΔΡΑΣΗ ΔΕΥΤΕΡΗ
Οι ρυθμοί της μνήμης

ΔΡΑΣΗ ΤΡΙΤΗ
Οι άνθρωποι και τα πράγματα

Το Πανεπιστημιακό Λαογραφικό Μουσείο και Αρχείο, πρώτο στο είδος του στην Ελλάδα, ιδρύθηκε από τον Στέφανο Π. Κυριακίδη το 1927, ένα έτος μετά την ίδρυση του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Η έκθεση των βασικών αρχικών συλλογών του στεγάστηκε στο Σπουδαστήριο της Θρησκείας των Αρχαίων Ελλήνων, του ιδιωτικού αυτών βίου και της λαογραφίας στην αίθουσα 14 φιλοσοφικής σχολής, έως τον σισμό του 1978. Η μόνη έκθεση του συνόλου των συλλογών του, που ιδρύθηκε στα εγκαταστάσεις της αίθουσας στο υπόγειο του π.κ. της φιλοσοφικής ανακατανομή.

Τετάρτη 9:30 - 14:00 & Πέμπτη 13:00 - 18:00
Τηλ. επικοινωνίας
2310 997288, 2310 997899
e-mail
kallini@hist.auth.gr

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ & ΑΡΧΕΙΟ
Φιλοσοφική Σχολή - Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας ΑΠΘ

Η ζωή των πραγμάτων: παράδοση και δημιουργία

ΔΡΑΣΗ ΠΡΩΤΗ
Χρονολογώντας

ΔΡΑΣΗ ΔΕΥΤΕΡΗ
Οι ρυθμοί της μνήμης

ΔΡΑΣΗ ΤΡΙΤΗ
Οι άνθρωποι και τα πράγματα

